

Het speerpuntenprogramma van het Kenniscentrum Vlaamse Steden

Hoorzitting 'Conceptnota voor nieuwe regelgeving over een efficiënte
opschaling naar een slimme regio Vlaanderen'
Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie,
Wetenschap en Innovatie
30 juni 2022

1

Programma Smart Cities

- Als startpunt voor het meerjarig programma 'Smart Cities' wilden we een gedocumenteerd beeld over de stand van zaken in de 13 centrumsteden en de VGC. Daarom stond 2017 in het teken van een verkennend onderzoek, de zgn. Smart Portraits.
- Op basis van de resultaten van dit verkennend onderzoek werd op zoek gegaan naar een manier om het thema samen 'vast te pakken' en niet te blijven steken in 'ik heb een sensor of een camera, dus ik ben smart bezig'
- Er werd besloten, geïnspireerd op de Nederlandse Smart City Strategie en de Agenda Stad, samen met de steden in de stuurgroep Smart Portraits de haalbaarheid van een speerpuntenprogramma Smart Cities te onderzoeken.

2

Speerpuntenprogramma

- Voor de Smart City werking van het Kenniscentrum werd gekozen voor de ontwikkeling van een **speerpuntenprogramma geïnspireerd op het Nederlandse City Deals model**.
- Een goed gekozen speerpuntprogramma moet daarbij aan een aantal duidelijke criteria voldoen. Het programma moet:
 - een **maatschappelijke uitdaging aanpakken** die de levenskwaliteit van burgers verhoogt;
 - zorgen voor een stedelijke omgeving die **duurzaam en veerkrachtig** in de toekomst staat;
 - aandacht hebben voor **inclusie**;
 - toekomstgericht zijn en gericht op **innovatie**. Hierbij worden standaarden gecreëerd of ontwikkeld voor innovatieve producten en diensten;
 - een **multi-stakeholder** aanpak kennen met de vier pijlers van de samenleving: de overheden, bedrijven, kennisinstellingen en al dan niet georganiseerde burgers. Er wordt gestreefd naar een volwaardige **Quadruple Helix** aanpak;
 - voldoende **regionale uitstraling** bevatten en ook de regio betrekken in de uitvoering;
 - **verschillende bestuurslagen** betrekken;
 - zich lenen tot de **disseminatie** van opgedane kennis én producten zodat we tot gemeenschappelijke en gedeelde dynamieken komen die kunnen leiden tot schaalvergroting;
 - de toepassing van **data en geïntegreerde technologieën** als een essentieel onderdeel integreren.

3

Wat zijn City Deals?

Kort samengevat is een City Deal een overeenkomst/contract tussen steden, andere overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties dat moet leiden tot innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken die een stad niet alleen opgelost krijgt.

Of wat uitgebreider:

- Is innovatief en gericht op doorbraken, door bijvoorbeeld bestaande systemen anders vorm te geven.
- Streven naar schaalvoordelen door steden met vergelijkbare opgave te verbinden
- Samenwerking tussen steden, bovenlokale overheden, kennisinstellingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties op basis van gelijkwaardigheid
- Concrete afspraken om stedelijke vraagstukken aan te pakken: inhoud centraal
- City Deals zoeken agglomeratie-effecten (massa, schaalvoordelen)
- Komt tot stand na een gezamenlijke verkenning en analyse van een vraagstuk;
- Het motto uit het Pact van Amsterdam wordt gehanteerd: betere regelgeving, betere financiering en meer kennisdeling;
- Is (inter)nationaal aansprekend en opschaalbaar.

4

De weg naar een City Deal

- Verkennende ronde op zoek naar geschikte maatschappelijke uitdagingen op basis van bestuursakkoorden
- Selectie van hoofdthema's
- Verkennend traject naar de precieze uitdaging voor een City Deal
 - Verfijning van de scope voor een verkennend traject in werkgroepen met een mix van strategische profielen, data- experts en vakspecialisten: de zgn. Snuffelrondes
 - Elke stad maakt een stand van zaken m.b.t. de gedeelde uitdaging
 - Op basis daarvan inventariseren we de deelcomponenten van de uitdaging: scope, blinde vlekken, data en privacy, stakeholders, ...
 - Indien nodig probeert men de precieze uitdaging nog scherper te stellen met behulp van praktijk-sprints
 - Waar nodig wordt nog haalbaarheid onderzocht
 - Hieruit ontstaan de contouren voor de City Deal.
 - Op basis van de contouren krijgt de deal concrete invulling: wat zal precies gebeuren, wie doet wat en krijgt welke rol, hoe worden kosten verdeeld, ...
- Afsluiten van een City Deal

5

Thema's

- Op basis van de geleerde lessen uit een eerste gezamenlijke traject 'Rechten' dat nog steeds loopt, werd eind 2020 besloten het onderzoek te starten naar bijkomende speerpuntthema's voor een volgende City Deal.
- Er werd gekozen voor 4 thema's:
 - e-Inclusie
 - Mobiliteit
 - Water
 - Duurzame lokale energieproductie.
- Elke centrumstad / VGC kan bij elk van de City Deals kiezen om al dan niet te participeren aan het (voor) traject. De deelname varieert van alle 14 tot een 7-tal.

6

Overzicht van de shortlist uit de thematische werkgroepen (snuffelrondes) van het Speerpuntenprogramma Smart Portraits

7

E-inclusie

- **Focus op de eigen dienstverlening (weerhouden)**
 - Veel digitalisering gaat over verhogen van de interne efficiëntie van de organisatie
 - In realiteit op sterke profielen gericht
- Verschillende profielen (persona) maken gebruik van onze dienstverlening
- Elk profiel heeft recht op een succesvolle output en dezelfde kwaliteit van impact in het dagdagelijks leven
 - In beeld brengen welke profielen welke hinderpalen tegenkomen
 - Wat kunnen we doen als lokale overheid om die hinderpalen uit de weg te ruimen op het vlak van onze eigen gedigitaliseerde dienstverlening? Bijvoorbeeld: Ingewikkelde en soms archaïsche processen worden vandaag gedigitaliseerd, klare taal,...
 - Wat kunnen/ moeten we doen naar onze inwoners, klanten, gebruikers van de stad toe op vlak van ondersteuning? Diversifiëren van die ondersteuning
- Bekijken of customer journeys een manier zijn om dat in kaart te brengen vanuit het perspectief van de inwoner, En niet vanuit ons eigen perspectief
- Kijken welke aanpakken elders al werken.

8

Mobiliteit

- **Het verzamelen en verwerken van mobiliteitsdata (weerhouden)**
- Slimme stadsdistributie
- **E-mobiliteit (weerhouden)**
- Service levels in deelmobiliteit
- Inclusieve deelmobiliteit

9

Water (inclusief ontharding)

- **Kaders en regels laten geen nature based solutions toe, er moet gedacht worden in functie van effecten los van de gehanteerde oplossing (cf. buizen vs. natuurlijke loop van het water) (weerhouden maar samenwerking aangaan met INNOFINS)**
- Een mentaliteitsswitch in het omgaan met water bij de overheid, in de bedrijfswereld en bij bewoners
- **Delen, gebruiken en combineren van data voor monitoring en voor evaluatie van maatregelen (weerhouden)**
- Innovatieve financiering voor systemische veranderingen
- Gemeenschappelijk gebruik van water en water als kapitaal

10

Duurzame lokale energieproductie

- Het ontwikkelen van een kader voor een warmtestrategie voor Vlaanderen en het uitklaren van de rol van de diverse partners: lokale besturen, energieregio's, Vlaamse overheid, private spelers, ...
- **(Business-)modellen voor de productie van duurzame lokale energie en de bijhorende uitdagingen zoals energie opslaan, delen, uitwisselen, samenwerken in lokale energiegemeenschappen/energiecoöperaties, ... (weerhouden)**

11

Jaarthema Smart Flanders – '21-'22 Datapedia water en mobiliteit

- In het kader van de speerpuntenprogramma's water en mobiliteit werd een opdracht in de markt gezet voor het voeren van een verkennend onderzoek naar de haalbaarheid van een **Vlaamse versie** van de Nederlandse datapedia.
- Uitgangspunt is dat we vertrekken van beleidsvragen en niet van de toevallig beschikbare data
- De beschikbare data bij een beleidsvraag worden vervolgens geïnventariseerd en gediagnosticeerd.
- De Vlaamse datapedia moet een neutraal platform worden waar na documentatie en een grondige analyse de beschikbaarheid, de toegankelijkheid, de actualiteit, de volledigheid, de dekkingsgraad, het al dan niet beschikbaar zijn van standaarden,... worden gediagnosticeerd en de prioritaire partners die nodig zijn om de vermelde problemen op te lossen worden geïnventariseerd. Zo kan met de juiste partners dataset per dataset of groepen van datasets naar oplossingen gezocht worden.

12

Water – nature based solutions

Voor het thema nature based solutions werd besloten samen te werken met het project **INNOFINS**:

Op 1 oktober ging het INNOFINS project officieel van start. In dit interdisciplinaire FWO-project zullen onderzoekers van de UAntwerpen en de UHasselt zich de komende vier jaar buigen over innovatieve financieringsinstrumenten voor natuur gebaseerde oplossingen

Volgende elementen maken deel uit van het onderzoek

- Werkpakketten vanuit de verschillende disciplines
 1. Financieel-economisch (Luc Van Limpt)
 2. Governance (Simon Demuynck)
 3. Juridisch (Joeri Vandendriessche & Caroline van Esbroeck)
 4. Planning en ontwerp (Chris den Heijer)
 5. Sociale impact (Ann Crabbé)
- Presentatie van de vier living labs (Antwerpen, Genk, Leiedal, Turnhout)
- Interactieve sessies met stakeholders
- Masterclass en interactie met de Innofins doelgroep (Kris Van Berendoncks)

13

Jaarthema Smart Flanders – '21-'22 Zon-zoneringkaart (haalbaarheidsstudie)

- In het kader van het speerpuntenprogramma's duurzame lokale energieproductie werd een opdracht in de markt gezet voor het voeren van een verkennend onderzoek naar een zon-zoneringkaart. Dit onderzoek gaat vooraf aan de opmaak van een zon-zoneringkaart, waarin het (potentiële) aanbod aan zonne-energie wordt samengebracht met de vraagzijde in een interactieve tool die een zicht geeft op knelpunten en kansen voor de uitrol van zonne-energie. De tool geeft door het combineren van potentiële locaties en informatie over het verbruik (vraag) een zonne-potentieelkaart of zon-zoneringkaart. Deze tool is bedoeld als quick-fix, een eerste stap richting een lange termijn strategie.
- Op basis van interviews bij belangrijke stakeholders en experts m.b.t. (het delen van) zonne-energie zal de opdrachtnemer drie producten opleveren:
 - Een Datamatrix: een matrix van alle relevante databronnen en hun eigenschappen zowel voor de aanbod als voor de vraagzijde. Inclusief een overzicht van ontbrekende bronnen.
 - Een Belevingsmatrix: een overzicht van bestaande tools, een analyse van bestaande zonnedeelprojecten en een inzicht in de behoeften van de stakeholders. Hieruit volgen aanbevelingen over het inzetten van de zon-zoneringstool voor het ontwikkelen en onderhouden van (door het lokale bestuur getrokken) beleidsacties en nieuwe energiestrategieën.
 - Mock-ups die een beeld geven van hoe een zon-zoneringstool er zou kunnen uitzien

14

e-Inclusie by design

- Met de toekenning van de Vlaamse subsidie voor het project 'E-Inclusion by Design' is de eerste Vlaamse City Deal een feit.
- Vanuit de vaststelling dat de digitalisering van de dienstverlening in de praktijk niet altijd de toegankelijkheid verhoogt en we daardoor niet meer onze publieke opgave om de dienstverlening te garanderen voor alle burgers, bezoekers, gebruikers, ... kunnen garanderen, gaat men in het project e-inclusion by design op zoek naar oplossingen die ervoor zorgen dat digitale diensten voor iedereen laagdrempelig toegankelijk blijven.
- De City Deal krijgt 2,89 miljoen euro aan relancemiddelen, die Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen Bart Somers inzet voor e-inclusie op lokaal niveau binnen het actieplan 'Iedereen Digitaal'.

15

e-Inclusie by design

- Onder leiding van stad Gent / District 09 zullen alle 13 centrumsteden en de VGC aan de slag gaan met de principes van **Human Centered Design** waarbij ze **28 experimenten opzetten** in het ontwikkelproces van producten of dienstverleningen. Binnen het project wordt gezorgd voor **kennisopbouw, coaching en begeleiding** bij dit proces. Al doende wordt een **toolbox** ontwikkeld die ook andere lokale besturen op weg moet helpen met de implementatie van toegankelijke digitale dienstverlening. Er zal ook gewerkt worden aan een **risicobarometer**, die helpt bij het in kaart brengen van de risico's doorheen het digitaliseringsproces, en die moet toelaten inzicht te geven op de toegankelijkheid van een gedigitaliseerde dienstverlening. Tegelijk worden de processen **gemonitord**, ook met het oog op beleidsaanbevelingen voor de toekomst.
- Op **25 februari** werd het project afgetrapt:
 - De procedure voor het selecteren van een opleidings- en coaching partner is afgerond, de opleidingen en coaching worden in september opgestart door Knight Moves en Twisted Lemon.
 - De procedure voor de selectie van een academische partner voor de monitoring wordt in augustus opgestart.

16

Energiedelen in appartementen

Na een aantal verkennende rondes werd binnen het thema klimaat besloten verder samen te werken rond duurzame lokale energieproductie, met een focus op energiedelen:

- Werden eerst het energiedecreet en de aanpassingen daarvan met betrekking tot lokale energiegemeenschappen samen bestudeerd.
- Daarna verkenden we samen een aantal inspirerende voorbeelden en relevantie studie met betrekking tot energiedelen
- Een studie van VITO gaf aan dat de grootse winst voor steden, met betrekking tot energiedelen, kan zitten in twee scenario's
 - Energiedelen in appartementsgebouwen
 - Energiedelen met kwetsbare groepen
- Er werd besloten verder samen te werken rond het thema energiedelen in appartementsgebouwen. Een eerste verkennende studie van de stad Antwerpen gaf ons al een eerste zicht op het potentieel voor energiedelen in appartementsgebouwen.

17

Energiedelen in appartementen

Via een nieuwe onderzoeksopdracht naar energiedelen in gemeenschappelijke woongelegenheden (appartementsgebouwen) willen we de resultaten van het onderzoek uit Antwerpen verder verbreden en uitdiepen. Met dit onderzoek beogen we meerdere concrete eindresultaten:

- Een inventaris van wettelijke, procedurele, technische en praktische barrières bij de uitrol van energiedelen in appartementsgebouwen met daaraan gekoppeld een overzicht van acties voor lokale en centrale besturen die kunnen helpen deze barrières weg te werken.
- Een stappenplan voor Energiedelen in appartementsgebouwen waarmee VME's, syndici of andere potentiële investeerders effectief aan de slag kunnen. Voor het opstellen van dit stappenplan wordt actief samengewerkt met de sector.
- Opportuniteiten of oplossingen voor een versnelde uitrol van digitale meters in appartementsgebouwen in samenspraak met de netbeheerder.

18

Energiedelen in appartementen

Het project werd toegewezen aan Th!nk-e en afgetrapt op **22 maart**.

- Er werd afgesproken te werken met zgn. cases en case studies:
 - Cases (een 45-tal) zijn alle appartementsgebouwen aangedragen door de steden die we meenemen in de simulaties en de analyse daarvan (De tool die ontwikkeld wordt is nadien beschikbaar voor andere besturen)
 - Case Studies zijn vijf representatieve appartementen, uit de reeks van voornoemde cases, waarmee een fictief traject wordt doorlopen tot de “installatie” van de zonnepanelen en de “verdeling” van elektriciteit.
 - Voor de effectieve uitvoering van cases (5-tal) wordt gerekend op het Europese DECIDE-project waarin deze appartementen kunnen fungeren als zgn. demonstrator.
- Op dit ogenblik wordt samen met de steden de lijst met appartementsgebouwen die in aanmerking komen voor de simulaties gefinaliseerd. Th!nk-e verzamelt samen met de steden alle nodige informatie en werkt aan overeenkomsten met eigenaars, syndici en VME's i.k.v. de informatiedeling.
- Th!nk-e inventariseert ook mogelijk obstructies in het wettelijk kader.